

N.F.S. Grundtvig “[Foredrag om Ansgar]”

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.24, november 2024

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1865 (SJ: 1368b)

Teksten er etableret af Jens-August Bonnemose Poulsen

Punktkommentarer, indledning og tekstredegørelse er skrevet af Jens-August Bonnemose Poulsen, redigeret af Jon Tafdrup og Krista Stinne Greve Rasmussen

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning ph.d. Vibeke A. Pedersen

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

|A:127

Det danske Missjons-Selskab har gjort mig den Ære at ville høre et kirkehistorisk Foredrag af mig til Minde om den *Danske* Evangelist *Ansgar*, som idag for tusind Aar siden, vi tør godt sige *salig* fuldendte sit utrættelige Arbeide paa vore hedenske Fædres Omvendelse til Tro paa det Christi Evangelium, som fremdeles er en Guds Kraft til Salighed for alle Troende, og jeg turde ikke vægre mig ved at modtage denne Æresbevisning, der aabenbar ikke gjaldt mig selv, der altid har været fremmed for Selskabets Virksomhed, men gjaldt mit Arbeide gennem usædvanlig mange Aar og trange Tider i den Herres Tjeneste, |A:128 for hvem vi paa begge Sider godt kan bøie Knæ, skjøndt vi ikke kan enes om, hvad der for Øieblikket hos os kan og skal gøres til Udbredelsen af Guds Riges Evangelium blandt alle Folk.

Mit Hverv idag er vel lidt vanskeligt, da jeg umulig kirkehistorisk kan betragte Evangeliets Forplantelse til *Danmark* ved Ansgar ganske uden Blik paa de christelige Missjoner i det hele, fra den *Apostoliske* i Begyndelsen til den *Skolerette* i Slutningen; men Opgaven lettes dog igjen betydelig ved den Omstændighed, at *Ansgars* Missjon i det 9de Aarhundrede hørde til den Art af christelige Missjoner, som vi kirkehistorisk maae kalde de “*Benediktinske*” og som falde midt imellem de ældste og de nyeste; thi om disse Mellemed maa alle oplyste Christne langt lettere

kunne enes end om det Mageløse i Begyndelsen eller om det Halvgjorte i Slutningen.

Der kan saaledes mellem os neppe være to Meninger om, at alle de *verdslige* Missjoner i Middelalderen med Vold og Magt var ligesaa uchristelige som umenneskelige, og kunde umulig enten i christelig eller folkelig Henseende bringe det aandelige og hjertelige Menneske-Liv nogen Frugt; thi vel pleier man i Kirkehistorien at give Keiser *Karl* den *Store* et Slags Aflad for hans mahomedanske Maade at udbrede Christendom paa, men Angelsaxeren *Ælkin* (for en Feils Skyld af de Lærde kaldt "Alcuin"), som vel maa kaldes Keiser *Karls* rette Skriftefader, han var dog ingenlunde af den Mening, og Afløsningen er vist ogsaa kun ved en Feiltagelse skiænket *Karl Magnus* af de protestantiske Historieskrivere, fordi de tænkte, at den Saxiske Reformation dog, ubegribelig nok, var en Frugt af hans *Sværd*-Omvendelse i Saxen. Der er nemlig opstaaet et forfærdeligt Vilderede i Middelalderens Kirkehistorie derved, at man, saavel fra den protestantiske som fra den papistiske Side, istedenfor at føre Christendommen den Vei, den virkelig er kommet: ved den Benediktinske Missjon fra Rom over England til Nordtydskland og Høinorden, har paa Papiret ført den avet om, fra Rom giennem *Frankerig* med den karolingiske Missjon over *Rhinen*, og skøndt her hverken er Tid eller Sted til at bringe Lys i dette Vilderede, maa jeg dog nødvendig ved den *fri* Mission til *Danmark*, som blev den sidste i Middelalderen, pege paa Engeland, der ligesaa vel i Middelalderens Kirkehistorie som i Nytaarstidens Statshistorie er den *menneskelige Friheds* rette Arnested.

Ja, til Engeland udgik jo, som man veed, den første *Benediktinske* Missjon paa samme Tid, som *Mahomed* opstod, og i *Engeland*, hvor Christendommen fik Lov til at udbrede sig ved egen Hjælp, begyndte Skabelsen af den *ny Christenhed*, som med sine *nye Tunger* skulde blive Reformationens, den aandelige Fornyelses, Skueplads, og fra *Nordhumberland* udgik hele den fri Strømning til Nord-Tydskland og videre til det yderste Thule, skøndt den kun i *Danmark* fik Lov til, ligesom i *Engeland*, selv ved Ordet at bane sig Vei uden sværdslag; thi selv i Norge blev Troes-Friheden afbrudt af Olav Tryggesen og afskaffet af Olav den Hellige.

Vel blev nu ved denne Frihed hos os ikke blot *Ansgars*, men vi maae vel sige Vorherres, Taalmodighed sat paa en haard Prøve, da det varede hele tohundrede Aar, inden hele Folket antog *Daab* og *Christendom*, men det var jo ikke Frihedens Skyld, og det skal siges til *Ansgars* Ære, at skøndt vi af hans Levnets-Beskrivelse seer, hvor dybt han sørgede over den *Danske* Trevenhed til at skifte Tro og Sædd, saa var han dog *hjertelig* nok til at føle, hvad mange endnu midt i Forstands-Tiden ei har lært at forstaae, at *Aabenbarings*-Troen altid skal betragtes og udbredes som hvad den nødvendig er: en *fri Hjertesag*; thi *Ansgar* misbrugte

aldrig den Yndest, hvori han stod hos *Danmarks Konge* ved paa mahomedansk og papistisk at forlange den *verdslige* Arm til *aandeligt* Brug. Dette er saameget mere at prise hos Ansgar, som Tydskernes saakaldte *Apostel*, der i alle Maader lod sig forgiøre fra en *Angelsaxisk Vinfred* til en *latinsk Bonifacius*, havde som *Pipin* den Lilles Yndling givet et meget slet Exempel.

Dog, dette *Ansgars* hjertelige Forhold til den evangeliske Frihed er ikke blot priseligt, men meget mere glædeligt, da netop Christendommens fri Indførelse hos os retfærdiggjør baade *Ansgars* og vores glædelige Haab om, at i gamle Danmark skal den Christne Tro aldrig uddøe, saalænge det Danske Hjerter slaer, men at her skal Guds-Ordets Sæd i god Jord bære mangefold Frugt med Christi Evangeliums Velsignelses Fylde. Ja, Gud skee Lov, vi tør frit sige, at ved Aartusindets Udløb begynder *Ansgars* Haab kiendelig at gaae i Opfyldelse, da vor Christen-Tro har uskadt gennemgaaet den hedeste Skiærsild, som Fienden endnu har kunnet tænde i den *ny* Christenhed og har med det samme tilbagevundet sin oprindelige, men længe tabte, Frihed, som er Vilkaaret for al christelig Fremgang baade fra Kraft til Kraft og fra Klarhed til Klarhed, da levende Christendom kun kan drage Aande i fri Luft, som skrevet staaer: hvor Herrens Aand er, der er Frihed.

Det er vistnok et stort Skaar i vor Glæde paa denne Dag, at vi ikke kan takke Gud for Sæden og Væxten, for Haabet og Velsignelsen, i Fællesskab netop med den Deel af gamle Danmarks Rige, hvor *Ansgar* havde sin nærmeste Virkekreds, og hvor han opreiste den første *Danske* Kirkebygning i *Hedeby*, men **A:131** det maa dog heller sees hindret ved fremmed Vold end ved vor egen Brøde, og vi tør godt haabe, at naar *Han*, som har al Magt i Himlen og paa Jorden, seer, vi heller ikke i Sønder-Jylland vil bruge den verdslige Arm til Hjerternes Omvendelse, men unde alle vore Medborgere den samme aandelige og hjertelige Frihed, som vi selv vil nyde, da vil Han sikkert ogsaa læge dette dødelige Saar og gjøre vor Glæde fuldkommen!

Herved mindes vi imidlertid om, at til en kirkehistorisk Betragtning af *Ansgars* Plantning hører det at betragte den fra begge Sider, og naar vi da spørge: om hans og i det hele den Benediktinske Missjon var ligesaa lyslevende som den var fri, da maae vi Strax svare nei, det var langt fra, men vi skal ogsaa være billige nok til strax at tilføie, at lige saa *lyslevende* som fri i christelig Forstand, det har ingen Missjon været uden den *Apostoliske*, thi dertil hører, at man med Rette kan sige til Prædikanterne, som Herren sagde til sine Apostler: det er *ikke* eder *selv*, som taler, men Faderens Aand, som taler ved eder, og i Middelalderen var det kun altfor klart, at de Benediktinske Prædikanter talde *selv*, aldenstund de talde omtrent ligesaa ivrig for Klosterlivet og Munkehelligheden, som for Troen, hvorfor da ogsaa det gudelige Liv, de fremkaldte,

lignede langt mere den gamle end den ny Pagts. Deres *historiske* Tro paa Frelseren var nemlig vistnok langt mere sikker og bestemt, men ikke mere levende end den *profetiske* Tro hos Israel, og deres Forkyndelse af Christi Evangelium var derfor *aandelig* død og kunde kun være *hjertelig* levende, men hjertelig levende var den da ogsaa hos *Ansgar* i høiere Grad end hos nogen af alle de andre Benediktinske Missjonærer, vi kiende.

Denne Middelalderens gennemgribende Aandløshed i Tankegangen, der gjorde, at man ganske troskyldig kunde tage Paven i Rom for den Helligaand, aabenbaret i Kjød, den maae vi især ved de Benediktinske Missjoner stadig have for Øie, naar vi paa den ene Side skal lade alle christelige Bestræbelser skee Ret, og naar vi paa den anden Side skal see Grunden til, at der ligesaa lidt i *Danmark* som andensteds spores noget christeligt Fremskridt, men tvertimod Krebsgang, indtil *Aanden* med Morten Luther begyndte at suse over Kirkegaarden med de døde Been, eller, ligefrem sagt, begyndte at tiltale de *Gothiske* Folk om det guddommelige Stovværk paa det Maal, som de var fødte i.

At nu den ny Gothiske Christenhed havde denne kirkelige Aandløshed tilfælles med den gammel-latinske, men fandt dog endelig Bod **A:132** for den i Kirkens og sit eget Skiød, det er den store kirkehistoriske Gaade, der kun kan finde sin Løsning i Oplysningen om det stor-menneskelige Levnetsløb i det hele, gennem Oldtid og Middelalder ind i Nytaarstiden, og om de Folkefærds aandelige Vilkaar, som Christendommen giæstede og hvis Tungemaal den laande, og derpaa skal jeg her ikke videre indlade mig, men jeg maa dog bemærke, at *Papisterne*, som benægte Gaadens Tilværelse og erklære os for Kiættere, og de *Protestanter*, som overhugge Knuden, ved at erklære den *Romerske* Christendom for grundfalsk, de maae have lige stor Uret, dersom vi med Rette kalder os *Ansgars Med-Christne* og ære hans Minde som Danmarks christelige Evangelist, hvis Plantning har med Æren fyldt sit Tusindaar.

At vi imidlertid har Ret, om vi end ikke kunde bevise det, som jeg dog tør sige, vi kan, det føler hver *Dansk Christen*, naar han læser den Levnets-Beskrivelse af vor Evangelist, som fortjener at nævnes baade først og sidst, da ingen af alle dens saakaldte Sidestykker engang kan taale at nævnes ved Siden ad den, undtagen *Ælkvins* Beskrivelse af *Willebrord*, den første Biskop i *Utrecht* og Nordtydsklands virkelige Evangelist, som i Aarhundredet før *Ansgar* ogsaa giæstede Danmark og velsignede dets christelige Førstegrøde. *Rimbert* har nemlig Skildret os sin kiære Mester og Formand paa *Bremens* Ærkesæde saa trohjertig og afmalet ham med saa levende Farver, at vi aldrig noget Øieblik kan tvivle om, at han jo ikke blot bekiendte sig til den samme *Christne Tro* som vi, men at han holdt saa fast som han kunde paa det samme *Guds*

Herligheds Haab og efterstræbte den samme *Christi Kiærlighed*, hvormed Herren vil være i os og vi skal være i ham!

Langt være det derfor fra os at kalde det Skam for vor gamle Evangelist, der, ligesom Noa, var fuldkommen i *sin Tid*, hvad vi meget mere skal regne ham med Herren til Ære, at vi nu ogsaa efter tusind Aars Forløb, er christelig voxet ham over *Hovedet*, saa vi seer det grandt, at Evangeliets Forkyndelse, baade hjemme og ude, maa vidt overgaae hans, baade i Liv og Lys, baade i Kraft og Reenhed, for at være *Apostolisk*, og seer, at *Apostolisk* igrunden, om end ikke i Skikkelsen, *Apostolisk* i Aanden, skjøndt ikke, som Irvingianernes i Kjødet, maa den Missjon være, som, før Enden kommer, skal, efter Herrens Ord, forkynde Rigets Evangelium for alle Folkefærd, dem til et *Vidnesbyrd*!